

The background of the entire page is a photograph of numerous small, light blue flowers with dark centers, growing on thin green stems. A large, bright yellow, abstract, organic shape is superimposed over the center of the image, partially obscuring the flowers. The shape has a wavy, irregular border.

de hortus

jaarverslag
2021

inhoud

vooraf

- 3 Voorwoord van directie
- 4 2021 in cijfers
- 5 Missie, visie en strategie

plek

- 7 De tuin
- 8 De programmering
- 9 De Hortus store

platform

- 11 De Hortus in huis
- 12 De GPS buitenles
- 13 Hortuswandelingen
door stadsparken

projecten

- 15 Nieuwe huisstijl
- 16 Vernieuwing Drieklimatenkas
 - Ontwerp
 - Fondsenwerving
- 18 Duurzame potgrond

“eindeloos veel flexibiliteit”

meer lezen? ga naar pagina 20

personeel

- 20 Het corona-effect
- 21 De raad van toezicht
- 22 Personeelsvertegenwoordiging

pecunia

- 24 Coronasteun
- 25 Zaalverhuur tijdens corona
- 26 Financiële terugblik
- 27 Vriendenvereniging

Het financiële jaarverslag is te vinden in de bijlage.

Het jaar 2021 begon en eindigde voor de Hortus met een gesloten poort. Een tuin zonder bezoekers, daar konden we, ondanks dat we dat in 2021 nog langer moesten meemaken dan in 2020, niet aan wennen.

De Hortus was het afgelopen jaar 22 weken gedwongen gesloten. Weken waarin onze collectie groeide en bloeide, maar alleen wij zelf er van konden genieten. De sluiting en grote terugloop in inkomsten leidden ertoe dat wij opnieuw kostenbesparingen moesten doorvoeren en helaas van een aantal collega's afscheid hebben moeten nemen. Het was een jaar van vreemde tegenstellingen, want toen we weer open mochten, hadden we in de zomer te kampen met hoge werkdruk en personeelstekorten, vooral in de horeca. Ik ben er trots op hoe we dat hebben opgevangen, en hoe iedereen zich vol heeft ingezet om onze bezoekers warm te ontvangen.

De bezoekersaantallen bleven achter in vergelijking met pre-coronajaren, ook door de grote terugloop van toeristen naar Amsterdam, maar de mensen die er waren wisten de Hortus goed te vinden. Ook werd er veel besteed in de horeca en de winkel, en toen het weer even kon ook bij zaalverhuur. Daar zijn wij onze bezoekers zeer dankbaar voor.

Maar voor een tuin die voor 85% afhankelijk is van bezoekersinkomsten was dat in 2021 niet genoeg. Gelukkig hebben wij van de overheid bijdragen ontvangen als tegemoetkoming in de loonkosten en vaste lasten, doneerden Vrienden en bezoekers tijdens onze sluitingen, en ontvingen we steun van het Kickstart Cultuurfonds en het Mondriaanfonds. Wij zijn allen zeer dankbaar voor deze onmisbare steun.

Ondanks de corona-perikelen hebben we ook onvermoeibaar doorgewerkt aan ons belangrijkste project: de vernieuwing van de Drieklimatenkas. Een kas waar je ruikt, voelt en ziet wat biodiversiteit eigenlijk is. Waar educatie en verwondering organisch samengaan. Tijdens 750 jaar Amsterdam willen we onze volledig duurzame, CO₂ neutrale kas (her)openen. Afgelopen jaar maakten we grote stappen op het gebied van inrichting, ontwerp en fondsenwerving. We zijn zeer verheugd dat we onder andere toezeggingen van Brook Foundation en gemeente Amsterdam ontvingen.

Dankzij de goede omzetten in de zomer en de coronasteun, eindigen we het jaar met een plus. Dat is heel fijn, want die kunnen we toevoegen aan onze continuïteitsreserve die we vorig jaar hebben moeten aanspreken.

We hopen van harte dat we in 2022 de laatste sluiting hebben gehad en de poorten vanaf eind januari open blijven. Zodat wij onze bezoekers kunnen laten zien hoe bijzonder en belangrijk planten zijn – en hoe onmisbaar ze zijn voor het leven op aarde. Helemaal in deze tijden is onze missie urgenter dan ooit.

Carlien Blok, directeur

de hortus in cijfers

feitjes

106

Klassen uit basis- en voortgezet onderwijs bezochten de Hortus

23

Bruiloften werden gevierd in de tuin

735

Bezoekers kwamen luisteren naar een concert

54

Medewerkers in dienst

€ 75.953,07

Opgehaald door de actie Steun de (gesloten) Hortus

70

Vrijwilligers betrokken

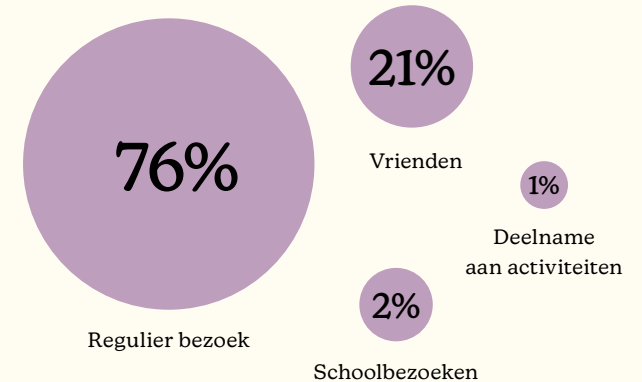
bezoekers

Door nationale overheidsmaatregelen was de Hortus ook in 2021 een groot deel van het jaar gesloten.

2021 94.361 30 weken geopend

2020 99.054 38 weken geopend

2019 228.414 52 weken geopend

online community

39.361

Instagram volgers

22.268

Facebook volgers

2.303

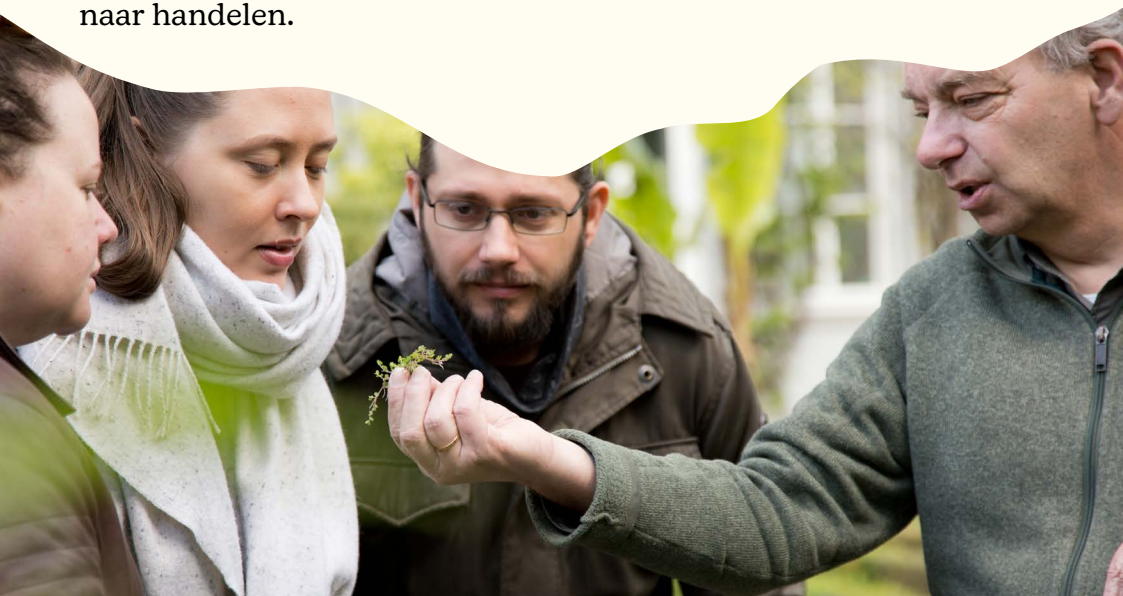
LinkedIn volgers

14.060

Nieuwsbrief abonnees

ga anders naar buiten

Bij de Hortus vinden we dat mensen goed voor de aarde moeten zorgen. Biodiversiteit en balans in de natuur zijn onmisbaar voor het leven op aarde. De Hortus is als botanische tuin een plek en platform, toegankelijk voor iedereen die meer wil weten over planten. Ondanks dat je middenin de stad bent, bevind je je meteen in een andere wereld zodra je door de toegangspoort van de Hortus bent. De harmonieuze omgeving zet je zintuigen open, de schoonheid van onze tuin zet aan tot bewuste waarneming. Op het moment dat die beleving plaatsvindt, bieden wij kennis: de Hortus geeft betekenis aan wat je ziet. Deze kennis laat je anders naar planten kijken. Geïnspireerd ga je de Hortus weer uit en besef je wat het belang van planten op aarde is - en ga je daar hopelijk naar handelen.

plek én platform

De Hortus is een plek én een platform: voor inspiratie, een plek die je zintuigen prikkelt op het snijpunt van beleving en kennis en waar je het belang van planten voor leven op aarde voelt of beseft.

missie

De Hortus Amsterdam wil mensen van alle leeftijden inspireren door ze de schoonheid en diversiteit van planten te laten zien en zo hun kennis over planten te vergroten. Wij dragen er aan bij dat mensen het belang van planten voor leven op aarde beseffen en daar naar gaan handelen.

visie

De Hortus Botanicus Amsterdam is een botanische tuin waar je anders naar buiten gaat dan je naar binnen kwam. Het eeuwenoude cultureel erfgoed biedt een harmonieuze plek, waar mensen de schoonheid van planten op verschillende manieren ervaren en wij ze laten begrijpen wat ze waarnemen. Met haar rijke historie en veelzijdige collectie vormt de Hortus het ideale platform voor de dialoog over planten en de onmisbare rol die zij op aarde innemen.

merkwaarden

harmonie, schoonheid en inspiratie

strategie

De strategie voor de komende jaren hebben wij opgehangen aan 5 speerpunten die allen met een p beginnen. In de komende hoofdstukken van dit jaarverslag behandelen we respectievelijk de plek, het platform, personeel & organisatie, pecunia en het project: de vernieuwing van de Drieklimatenkas.

plek

Palmenkas, Foto: Jan Jaap Hubeek

de tuin

een terugblik

boswandeling

Een belangrijk element in de Hortus is het arboretum, de 'groene long' van de tuin. Het is een rustgevend wandelpark met bomen en struiken en zorgt voor een zacht contrast met de meer gedetailleerde gebieden van de Hortus: langs het hoofdgebouw en de twee grote kassen. Hoewel deze 'bostuin' als een eenheid wordt beleefd, wordt ze beheerd als afzonderlijke vakken met afzonderlijke collecties. Dit willen we de komende jaren gaan integreren en meer en meer als een onderling samenhangende bostuin gaan beheren. De eerste stap is in 2021 met het eigen team gemaakt: de randbeplanting die de wandelaar door het bos begeleidt, is geharmoniseerd: strakke randjes van *Buxus*, *Euonymus* en *Waldsteinia* zijn vervangen door die van de weelderige bosplant *Luzula sylvatica* van eigen kweek.

orde en regelmaat

Het Halfrond is een van de meest formele onderdelen van de tuin, met een formeel karakter en een formele inhoud: de planten zijn er systematisch gerangschikt in een stamboomstructuur. Hier is de onderlinge

verwantschap van de verschillende plantengroepen te zien. Maar het plantenrijk is geen open boek: het vergt heel wat onderzoek om uit te zoeken hoe de lijnen lopen in het plantenrijk. Regelmatig komen wetenschappers tot nieuwe inzichten, en soms is het nodig om de structuur van de stamboom te herzien. In 2021 is de volgorde van de planten in het halfrond voor het eerst in 15 jaar geheel herzien en afgestemd op de meest recente inzichten. Daarmee zijn we nog niet met alles klaar: in 2022 zullen informatievoorziening, buxushaagjes en besproeiing worden aangepast aan de wensen van de moderne tijd.

wilde weelde

Op de heuvel onder de Oostenrijkse eik is in samenwerking met Wilde Weelde een beplanting ontworpen en aangelegd met inheemse planten voor in de halfschaduw. De beplanting is geïnspireerd op de ontwerpprincipes van de Britse vegetatiekundige Nigel Dunnett en tracht een natuurlijk en soortenrijk perk te creëren. Het project is onderdeel van een pilot van Wilde Weelde op diverse plekken in Nederland, om te verkennen welke inheemse planten geschikt zijn voor het ma-

ken van sierbeplantingen. Het ontwerp is van Gerdien Griffioen Tuinadvies, Angela's Tuinen en Wencke Habermann Natuurlijk Groen. De planten zijn gedoneerd door Kwekerij De Heliant, Van Donkelaar Groenadvies, Wolverlei Wilde Planten, de Arnicakwekerij en Kwekerij Ninabel.

drinkwaterplanten

Het Amsterdamse drinkwater is afkomstig uit Nederlandse natuurgebieden. Planten spelen in dit gebied een grote rol. Het duinlandschap rondom de vijver bootst al langer een Nederlands duingebied na en staat vol met inheemse planten uit de Amsterdamse Waterleidingduinen. In 2021 heeft ook de vijver Hollandse wortels gekregen met zuiverende water- en moerasplanten afkomstig uit de Loenderveense Plas. Beide gebieden zijn van grote waarde voor de Amsterdamse drinkwatervoorziening.

Van Waternet kreeg de Hortus toestemming om in het wild enkele planten te verzamelen om in de vijver tot bloei te laten komen. Samen met Reinout Havinga van de Hortus en boswachter Nico Bouwman van Waternet, ging Van Donk tijdens de lockdown op zoek naar typische water- en moerasplanten in het Amsterdamse drinkwatergebied. Krabbescheer en Watergentiaan zijn zulke Nederlandse waterplanten, die bovendien in het wild steeds zeldzamer zijn.

Caltha palustris - Dotterbloem

Na een succesvolle pilot in 2020, werden in 2021 opnieuw Zomeravonden in de Hortus georganiseerd. Deze langere avondopenstellingen zorgden voor betere spreiding van bezoekers en meer mogelijkheden om activiteiten te organiseren.

de programmering

Omdat er weinig toeristen in de stad waren, was dit een perfecte gelegenheid om de tuin te introduceren bij lokale bezoekers. Amsterdammers die overdag werken, maar 's avonds wel willen genieten van een avondwandeling door de botanische tuin of een zomerse avond op het terras van de Oranjerie.

In de zomer van 2021 was de Hortus in juni, juli en augustus op donderdag en zondag geopend tot 21:00 uur. Tijdens de Zomeravonden werd een volledig programma aangeboden voor een breed publiek. Alles met gepaste afstand, in kleine groepen, om alle bezoekers de ruimte te geven voor een veilig bezoek.

muziek in de hortus

Natuur en muziek zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarom presenteert de Hortus jaarlijks verschillende muziekprogramma's in de tuin. Muziek in de Hortus 2021 werd mede mogelijk gemaakt door een bijdrage van het Zadelhoff Cultuur Fonds.

In juli en augustus was er elke donderdagavond een Klassiek in de Kas concert in de Palmenkas. Zoals de naam van deze reeks beschrijft, gaat het om klassieke muziek middenin het prachtige decor van de kas. Voor een bijzondere luisterervaring wordt er geen klassieke concertopstelling (stoelen) neergezet, maar publiek kan op eigen gelegenheid een fijne plek zoeken in de kas. Hiervoor brengen zij zelf stoeltjes, yogamatjes of kussens mee. In deze intieme setting zit of ligt het publiek rondom musici in een kleine bezetting. Deze editie konden bezoekers genieten van o.a. Lavinia Meijer op harp, Ella van Poucke op cello en Delange op piano.

Daarnaast was de Hortus weer onderdeel van het openlucht muziekfestival 'Jazz at the Plantage'. In de zomermaanden zijn er live optredens van talenten van het Amsterdamse Conservatorium, afwisselend in de Hortus, de Hermitage Amsterdam en in ARTIS. Elke

zondagavond in juli en augustus was er een gratis jazzconcert in de Hortus. Vanwege de coronamaatregelen konden de concerten dit jaar niet plaatsvinden op het terras van de Oranjerie en daarom werden deze verplaatst naar de Palmenkas.

creativiteit in de oranjerie

Voor de Oranjerie was het een bewogen jaar. Een jaar met verschillende scenario's: volledig gesloten, afhaalloket voor to-go drankjes, open met beperkte capaciteit en vanaf juni gelukkig weer volledig geopend. Een enerverende periode, waar het horeca-team creatief op heeft gereageerd.

Om extra bezoekers te kunnen verwelkomen in de Oranjerie bleef het café tijdens de Zomeravonden tot 21:00 uur geopend. Waar de Oranjerie normaliter enkel een lunchmenu serveert, werd er een speciaal zomermenu ontwikkeld voor de avonden. Hierdoor konden bezoekers genieten van een volledige avond uit: een diner in de Oranjerie voorafgaand aan een concertbezoek. Daarnaast verkocht de Oranjerie picknickmandjes met drankjes en borrelhapjes aan bezoekers om van te genieten op een mooie plek in de tuin.

meekijken met

manager hortus store
katrien van der weerd

Een soort mini warenhuis. Zo ziet Katrien van der Weerd de winkel van de Hortus, want ga maar eens na hoe breed het aanbod is. Van sieraden tot potgrond. Van boeken tot biologische planten. Van zaden tot thee. En van tuingereedschap tot ansichtkaarten. Heel mooi, vindt Van der Weerd die variatie in aanbod, maar ook uitdagend. Het moet geen ratjetoe worden natuurlijk, en vooral: het moeten allemaal spullen zijn waar ze achter staat.

“Alles wat we verkopen moet op een bepaalde manier passen bij de Hortus, dat is het streven. Geen toeristendingen meer dus, en niet zomaar prullaria. De Hortus is groen, we hebben een levende collectie en de natuur is hier ongelooflijk belangrijk. Toen ik hier begon miste ik die connectie met de tuin, dus die ben ik gaan zoeken. In de planten, de boeken, maar ook in herkomst. Waar komt het vandaan? Is het duurzaam? Lokaal?”

Dat laatste is een van de dingen waar Van der Weerd extra op let. “Van dichtbij halen, daar hou ik van. Ik heb bij Douwe Egberts gewerkt en daar merkte ik hoeveel er uit China kwam. Toen besepte ik al: dit is niet houdbaar, hiermee gaan we als samenleving in de problemen komen. Daarna heb ik in Noorwegen gewoond en daar zag ik een enorme waardering voor alles wat lokaal is. Chips van Noorse aardappels? Dat stond dan heel trots op de zak. Wat chauvinistisch, dacht ik eerst, maar toen al snel: wat goed. Ik hoef denk ik niet uit te leggen waarom het zo duurzaam is om lokaal te produceren?”

Dus wordt het aanbod in de Hortuswinkel ook steeds lokaler en als het even kan: beter. Het tuingereedschap, noemt Van der Weerd als voorbeeld. “Voorheen kwam dat uit China. Een enorme reis natuurlijk - met alle vervui-

lende gevolgen van dien - maar ook kwalitatief niet best. Ik ben toen aan het tuinpersoneel gaan vragen of zij suggesties hadden voor beter gereedschap. Drie merken kreeg ik getipt, zeg maar de Rolls Royce, Maserati en de Bentley onder het tuingereedschap. Merken uit Engeland, Oostenrijk en Nederland waren het. Toen ben ik natuurlijk voor het Nederlandse ‘Sneeboer & Zn’ gegaan. Dat betekent dat een schepje nu wel meer dan veertig euro kost, maar het is topkwaliteit en gaat lang mee. Dat past bij wat de Hortus is.” Nu koop je in de Hortuswinkel dezelfde potten die in de kassen zelf worden gebruikt. En turfvrrije potgrond. Circulaire zeep die in Amsterdam gemaakt wordt en thee van Nederlandse bodem.

Het is uitdagend om de duurzame ambities ook toe te passen op de planten die verkocht worden. Een deel is biologisch, dat staat er dan duidelijk bij. Maar bij kamerplanten - die een tropische of subtropische herkomst hebben - is biologisch lastiger. “We verkopen nu wel biologische zaden voor tropische planten, die je zelf kunt opkweken. En wat betreft de vaste planten is het streven om uiteindelijk alles biologisch te hebben. Daar werken we naartoe. Ik merk dat klanten echt waarderen hoe we het nu aanpakken, ook omdat de vrijwilligers in de winkel het zo goed kunnen uitleggen. Daarom denk ik: we zijn op de goede weg.”

platform

Het jaar 2021 begon in de Hortus met een gesloten poort. Door deze derde langdurige lockdown werden de geplande programma-onderdelen voor het eerste kwartaal 2021 verplaats of geannuleerd. De online activiteiten kwamen daarentegen in een stroomversnelling. Zo kon jong en oud vanuit huis leren over planten en natuur via online rondleidingen, podcasts of DIY's (Do It Yourself) op onze website.

online programma 2021

hortus in huis verzamelwebsite

Al eerder 2020 werd het platform 'Hortus in Huis' gecreëerd op de website van de Hortus. In 2021 werd hierop teruggegrepen en wekelijks aangevuld. De content die op deze website gepubliceerd werd, bracht de Hortus bij mensen thuis.

Er werden verschillende video's gemaakt in de tuin, die zicht boden op de ontluikende collectie in het voorjaar: Uitgebloeide planten, Winterbloeiers, Boomknoppen, Vroege voorjaarsbloeiers. Voor kinderen (en volwassenen) werden DIY's en kleurplaten gedeeld die men thuis zelf kon doen: DIY vogelvoer-

systeem maken, Speurkaart dieren sporen in de sneeuw, Krokuskleurplaat.

De 'Hortus in Huis' content blijft gepubliceerd op dehortus.nl

live lunchrondleiding

In het voorjaar is er in de botanische tuin elke dag weer iets nieuws te zien. De vraag van bezoekers voor een kijkje achter de gesloten poort, bleek tijdens de lockdown groot. In de eerste week van januari werd daarom gestart met een pilot voor de live lunchrondleiding. Hortusgidsen gingen met een camera op pad, terwijl een live publiek meekeek via Zoom of Jitsi. Op deze manier kon het Hortuspubliek vanuit huis genieten van de eerste krokussen

en sneeuwkllokjes, de bloeiende Magnolia-bomen en Zuid-Afrikaanse bolgewassen die in de late winter beginnen met bloeien.

De rondleidingen werden van januari t/m april wekelijks aangeboden, er keken uiteindelijk 430 mensen live mee. Op verzoek werd de live lunchrondleiding ook verkocht aan bedrijven en particulieren, als online bedrijfsuitje of verjaardagsactiviteit. Zo keken meer dan 400 mensen mee naar de online rondleiding die we voor tuintijdschrift en vereniging Groei & Bloei gerealiseerd hebben.

“ik hoop
dat de
online
lezingen
blijven,
zo kan ik er
vanuit
arnhem
toch bij zijn”

reactie deelnemer
live lunchrondleiding

De Hortus houdt niet op de bij de hekken. Dat is het idee van de Hortus als platform, waarbij het instituut meer is dan alleen de prachtige tuin zelf. Op social media bijvoorbeeld, met volgers van over de hele wereld. En via lespakketten voor scholen die niet allemaal langs hoeven te komen om toch bereikt te worden.

biologieles in de buitenlucht

GPS-buitenles met educatiemedewerker saskia van de klundert

Middelbare scholen door heel Nederland kunnen meedoen aan de zogenaamde GPS-buitenles, zonder een fysiek bezoek aan de Hortus. Educatiemedewerker Saskia van de Klundert, die deze les samen met Soekky Stories ontwikkeld heeft, legt uit: “Bij onze GPS-buitenles lopen leerlingen een route aan de hand van een app op hun telefoon, en daarbij krijgen ze steeds opdrachten. Die route, die is gewoon in de omgeving van hun eigen school. Dat kan dus overal in Nederland zijn. Het gaat vooral om leren kijken naar de natuur. Bijvoorbeeld: bekijk de stam van deze boom, zie je mieren? Bladluizen? Lieveheersbeestjes? Dan moeten ze daar een foto van

maken en die sturen ze door naar hun docent. En dan schrijven ze erbij wie wie eet.” Tien standaardvragen zijn er, en het grappige is: het kan overal want de natuur is overal. Weegbree bijvoorbeeld, of boomschors. Als de school de GPS-buitenles aanvraagt, dan wordt er via Google maps een route in de buurt gemarkeerd waar het benodigde groen zich bevindt. De docent loopt vooraf even een proefrondje om te kijken of er inderdaad weegbree staat waar het zou moeten staan, en dan kunnen ze aan de slag.

Van de Klundert: “Voor ons is dit ideaal. Met deze aanpak kunnen we dit pakket in

het hele land aanbieden zonder dat we alle scholen moeten afreizen. De check van de docent is wel belangrijk, er moet wel écht kroos in de sloot liggen natuurlijk, maar we zien: het werkt.”

Vooraf omdat het écht is, denkt Van de Klundert. En echt, dat is altijd beter dan uit een boek. Die weegbreeplant bijvoorbeeld, groeit op bijna elke stoep. Stap één: herken hem. “Leerlingen krijgen eerst een foto ervan te zien en moeten er en dan eentje zoeken. Vervolgens komen de vragen, over of de nerven parallel lopen of vertakt – zulke dingen. Dat is leerstof maar in de praktijk. Vorig jaar hebben we een pilot gedaan op een paar scholen en de reacties waren ontzettend

enthousiast. Zowel de leerlingen als de docenten vonden het een leuke manier om de lesstof levensecht te maken.”

Zo gaat het ook bij schoolrondleidingen in De Hortus, weet Van de Klundert die regelmatig klassen rondleidt. “Er komen scholen uit alle lagen van de samenleving, leerlingen met allerlei achtergronden en van veel verschillende niveaus. Maar uiteindelijk gaat het erom: kun je ze meenemen in het verhaal van de natuur? Daarvoor moet je in hun belevingswereld stappen. Altijd een uitdaging, maar geweldig als het lukt. En nu kunnen we dat ook buiten de Hortus doen. Heel mooi, want hoe meer leerlingen kennis maken met de natuur, hoe beter natuurlijk.”

Het afgelopen jaar lanceerde de Hortus een nieuw product: educatieve natuurwandelingen door Amsterdamse stadsparken en -bossen. Deze wandelroutes geven met historische en botanische verhalen verdieping aan een rondje door het park. De eerste routes gaan door het Flevopark, het Wertheimpark en het Vliegenbos. De verhalen zijn verzameld in samenwerking met de Vriendenverenigingen van de parken. Wandelaars kunnen deze routes downloaden in de gratis Hortus App.

amsterdamse stadsparken

in de hortus app

De aanleiding was de corona-lockdown waarin buiten wandelen door natuurgebieden en ook stadsparken zichtbaar populairder werd. Wat ziet men eigenlijk tijdens een wandeling door het park? Het park is vaak niet zomaar een toevallig groen decor. Maar veel mensen zijn zich niet bewust van alle bijzondere natuur en plantensoorten die te vinden zijn op deze groene plekken in de stad. Er groeien eeuwenoude bomen, leven bijzondere exotische soorten en je kan er indrukwekkende bloeiers bewonderen. De educatieve wandelroute in de Hortus App geeft inspirerende verdieping aan een rondje door het park:

met botanische en historische feitjes creëren de wandelingen een zekere bewondering en liefde voor het stadsgroen.

Groen in de stad is ongekend belangrijk voor alle stadsbewoners. Het Wertheimpark is het oudste park van Amsterdam, opgericht in de groene Plantage 'Parkbuurt' voor de rijkere Amsterdammers aan de grachten. Het Flevopark en het Vliegenbos zijn door resp. Jac P. Thijsse en W.H. Vliegen ontwikkeld met als doel de bewoners van de nabije gelegen stenen woonwijken het noodzakelijke groen en de ruimte te bieden voor 'lering ende vermaak'.

“groen in de stad is ongekend belangrijk”

De Hortus Botanicus Amsterdam, als oudste natuureducatie instelling in de stad, zocht voor deze approutes een samenwerking met de Vriendenverenigingen van de parken en bossen. Ook zij zien graag dat de parkbezoekers zich veel bewuster worden van de natuur om zich heen. De toegenomen recreatie in stadsparken zorgde ook voor een onvoorziene overlast en schade aan het park. Door meer aandacht voor groen te creëren, hoopt men dat parkbezoekers zorgzamer met het park om zullen gaan.

In samenwerking met leden van de Vriendenvereniging en gidsen van de parken zijn de punten op de routes en de bijbehorende verhalen opgesteld. De Hortus heeft dit alles samengebracht in de Hortus app, welke gratis te downloaden en te gebruiken is via diverse appstores. Deze eerste routes zijn mede mogelijk gemaakt door het NME-fonds van de Gemeente Amsterdam.

Het Vliegenbos in Amsterdam Noord

projecten

Na publicatie van de Hortus strategie “Ga anders naar buiten”, groeide de wens voor een vernieuwde huisstijl voor de Hortus. Het logo, ontwikkeld in 2003, was nog steeds krachtig, maar het geheel moest de nieuwe ambitie uitstralen en strategie een frisse start geven.

vernieuwde hortus huisstijl

Dit traject is uitgevoerd in samenwerking met Studio Liz Klaver. Liz Klaver is grafisch ontwerper en art director, zij zoekt de essentie in verhalen en creëert conceptuele en heldere ontwerpen. Klaver was eerder betrokken als ontwerper bij de Botanische Tuin Zuidas en cultureel platform We Are Public. De wens van de Hortus was om de huisstijl aan te laten sluiten op de nieuw geformuleerde visie: De Hortus Botanicus Amsterdam is een botanische tuin waar je anders naar buiten gaat dan je naar binnen kwam. Studio Liz Klaver heeft zich laten inspireren door de tuin en heeft het concept ‘Ontwikkeling’ uitgewerkt.

ontwikkeling

Het concept is gebouwd op het idee van ontwikkelen. De mens ontwikkelt zich door kennis op te doen in de tuin van de Hortus, maar

ook de planten die er groeien maken een continue ontwikkeling door. Studio Liz Klaver heeft een kleurenpalet per seizoen samengesteld, zodat de veranderingen in de natuur per seizoen duidelijk zichtbaar zijn in de uitingen. Als één van de basiskleuren is een groentint gekozen. Er is geen wit te vinden in de huisstijl van de Hortus. De basis achtergrondkleur zal altijd de kleur ‘zand’ zijn.

De vormtaal in de huisstijl is geïnspireerd op vormen gevonden in de tuin. Deze zal net als in de natuur telkens een andere vorm aannemen. Van stek tot volgroeide plant en van een kleurrijke bloem tot een uitgedroogd blad. Vormen zijn oneindig in de natuur.

groene toekomst

Vanuit haar missie wil de Hortus dat de bezoeker beseft wat het belang van planten voor het leven op aarde is en stilstaat bij de eigen rol in de bescherming van die natuur. Dit vertaalt zich ook in de materialen die gebruikt worden voor het drukwerk. De huisstijl is toegepast op kantoorartikelen als visitekaartjes, briefpapier en enveloppen. Nieuw zijn ook de vele digitale middelen in deze huisstijl, zoals de opnieuw vormgegeven nieuwsbrief en verschillende social media materialen. Voor de implementatie van de huisstijl werd de tijd genomen. Zo werden gedurende het afgelopen jaar alle nog aan-

wezige materialen in de oude stijl eerst opgemaakt, om verspilling te voorkomen. De nieuwe algemene bezoekersfolder over ‘must see in de Hortus’ vervangt meerdere (seizoens)folders die in het verleden gebruikt werden, wat dus veel scheelt in het papiergebruik. Bovendien zullen ook extra routes in een mobiele app worden meegegeven. Ook de informatieborden in de tuin hebben een opfrisbeurt gekregen; ze zijn inhoudelijk herschreven en gedrukt in een nieuw ontwerp.

Dit jaarverslag van 2021 is het eerste jaarverslag dat is ontworpen in de nieuwe huisstijl van de Hortus.

In het project Drieklimatenkas komen heel veel facetten samen. De kas moet een prachtige collectie veilig en in goede conditie kunnen huisvesten, het gebouw zelf zal met allerlei technische innovaties zo duurzaam mogelijk worden ingericht en de bezoekers-beleving en -informatie moet uiteindelijk die oh zo belangrijke boodschap overdragen.

ontwerp

vernieuwing drieklimatenkas

regenwateropslag

Een van de duurzaamheidsaspecten die we meenemen in het project is het (her)gebruik van regenwater. Onder de huidige Drieklimatenkas ligt al een regenwateropslagtank. De exacte afmetingen waren echter altijd onbekend. Na de bouw in 1993 was er waarschijnlijk niemand meer in geweest. Door de mogelijke aanwezigheid van giftige gassen kon men nu ook niet zomaar de tank betreden. Daarom werd samenwerking gezocht met Stichting Bovenwater. Zij organiseren sinds 2020 een duikersopleiding speciaal voor jongeren met een bewogen en bijzondere achtergrond. Een mooi en uniek initiatief. Gesponsord door partnerbedrijf Qceas dook in het voorjaar van 2021 een van de jonge duikers letterlijk onder onze Drieklimatenkas en wist

voor ons belangrijke informatie naar boven te halen. In deze tijd van lange, droge zomers is het belangrijk te weten hoeveel regenwater je kunt opslaan, en ook hoeveel je als organisatie verbruikt. Nu al, maar zeker in de nieuwe kas, zal het gebruik van water dan ook nauwgezet gemonitord worden.

schetsontwerp

Halverwege december werd het eerste schetsontwerp van de nieuwe inrichting van de Drieklimatenkas gepresenteerd. De Hortus werkt voor dit inrichtingsplan samen met BOOM Landscape en het bureau Designwolf. Waar BOOM Landscape een eigen specialiteit op landschappelijke inrichting heeft, is Designwolf gespecialiseerd in de inrichting

van tentoonstellingsruimtes waar beleving, interactie en emotie centraal staan. Samen zijn zij verantwoordelijk voor de ruimtes in de kas. Behalve een zorgvuldig uitgewerkt beplantingsplan, wordt er ook veel aandacht besteed aan het verhaal dat we willen uitdragen met de kas. Beleving en interactieve educatie staan centraal in het ontwerp.

De ontwerpopdracht was even simpel als dat het resultaat overweldigend moest zijn: in de nieuwe kas wordt de bezoeker ondergedompeld in de drie klimaatzones waarna hij anders naar buiten gaat, omdat hij in de kas de betekenis van biodiversiteit is gaan inzien. 'A hell of a job', want er is geen vergelijkbaar voorbeeld te vinden. De kas bestaat uit drie ruimtes, met ieder een eigen klimaat en een eigen thema. Met eigen verhalen over hoe soortenrijkdom tot stand komt en hoe planten zijn aangepast aan hun klimaat. Elke klimaatzone krijgt een landschappelijke storytelling

waarmee de eerste belangrijke mechanismen van botanische diversiteit worden uitgebeeld. En er komen drie aparte 'tentoonstellingsruimtes' waarin de bezoeker geholpen wordt de verhaallijnen te ontdekken en waar het belang van die biodiversiteit over het voetlicht wordt gebracht.

Een schetsontwerp (SO) is eigenlijk de afronding van de eerste fase van het tekenproces. Globale verhaallijnen, de belangrijkste thema's, maar ook wandelroutes, plantencollecties en materialen worden besproken. Hierna volgen nieuwe fases waarin de Hortus met BOOM Landscape en Designwolf de inrichting en educatie nog concreter maakt. We hopen met de zomer van 2022 een heldere definitieve tekening te hebben van de inrichting.

Meer informatie over het project

Drieklimatenkas op vanmorgen.dehortus.nl

De Drieklimatenkas uit 1993 is een icoon in Amsterdam dat – samen met de 8 rijksmonumenten op het terrein van de Hortus – een belangrijk onderdeel van het Amsterdams historisch erfgoed vormt. Bijna dertig jaar later is de kas nog steeds een publiekstrekker, maar moet deze vernieuwd worden.

fondsenwerving

vernieuwing drieklimatenkas

We gaan de kas flink verduurzamen, met behulp van isolerende daken en gevels, hergebruik van (regen)water en slimme, energiezuinige klimaatsystemen. Zo maken we van de iconische kas uit 1993 een duurzaam huis van de biodiversiteit. In de vernieuwde kas kunnen mensen het belang van biodiversiteit en de invloed van klimaat straks zien, voelen en ruiken. Educatie is een van de hoofddoelstellingen van het project. Wij voelen het als onze plicht om de kinderen en volwassenen van nu te informeren over planten, biodiversiteit en klimaten, zodat zij kunnen bijdragen aan een bewoonbare wereld.

De vernieuwingsplannen zijn doorgerekend in 2019 en de kosten kwamen toen uit op € 4.6 miljoen. De Hortus kan zelf 1 miljoen bijdragen uit eigen middelen en dankzij de Vriendenvereniging. Om de vernieuwde kas in het jaar dat Amsterdam 750 jaar bestaat te kunnen openen, hebben we dus € 3.6 miljoen nodig. Als we daarnaast alvast rekening houden met de gestegen inflatie en bouwkosten, betekent dat dat we in 2021 veel aandacht en tijd aan de fondsenwerving voor dit project hebben besteed.

Begin 2021 wordt het haalbaarheidsonderzoek voor de gevelvervanging afgerond, dat gefinancierd is vanuit de subsidieregeling Ruimte voor Duurzaam Initiatief van de gemeente Amsterdam. Ook wordt er op verzoek van de wethouder een update aangeleverd op de eerder gedane uitgebreide aanvraag bij de gemeente.

Twee aanvragen bij subsidiegevers worden helaas afgewezen. Er is enthousiasme over het project, maar er is o.a. nog te weinig zicht op andere financiering. Gelukkig zijn er wel fondsen die toekennen: het Hugo de Vriesfonds draagt net als in 2019 en 2020 bij, en ook Brook Foundation en een anonieme familievereniging doen toezeggingen. Er lopen nog aanvragen bij diverse fondsen, waarvan we uitsluitel in 2022 verwachten.

Na het onverwachte aftreden van Laurens Ivens begin juli neemt wethouder duurzaamheid Marieke van Doorninck tijdelijk zijn werkzaamheden over en zij brengt ons in september het goede nieuws dat er € 900.000

voor dit project is opgenomen in de begroting voor 2022. In november wordt dit goedgekeurd door de raad. De inmiddels geïnstalleerde nieuwe wethouder Jakob Wedemeijer (Openbare Ruimte en Groen) geeft aan dat de gemeente graag bijdraagt aan het verduurzamen van de Drieklimatenkas van de Hortus. “Een prachtige kas met een belangrijk verhaal over waarom het juist nu zo belangrijk is om zuinig om te gaan met energie.”

Wij zijn uiteraard zeer verheugd met de genereuze steun van deze belangrijke partner. We hopen dat met de steun van de gemeente Amsterdam, ook andere subsidiegevers en fondsen over de brug komen om dit unieke project mogelijk te maken en zullen de eerder afgewezen subsidies opnieuw indienen.

Aan het einde van het jaar versturen we Hortus Magazine, met het verzoek aan Vrienden om te doneren, en ontvangen we nog vele donaties voor de Drieklimatenkas. Dit sterkt ons om in 2022 onverminderd door te gaan met de fondsenwerving voor ons vernieuwde huis van de biodiversiteit.

BROOK FOUNDATION

Gemeente
Amsterdam

HUGO DEVRIESFONDS
ONDERSTEUNING VAN DE BOTANIE

A man wearing a dark blue cap and a dark jacket is shown from the chest up, leaning over and working with dark soil in a garden. He is looking down at his hands. The background is slightly blurred, showing some trees and a white structure. The right side of the image has a yellow overlay.

meekijken met

hoofd tuin & collectie
reinout havinga

Potgrond, met of zonder turf? Het is zo'n vraag waar Reinout Havinga iets mee moet als hoofd tuin en collectie bij de Hortus, en het wordt hem steeds duidelijker. In het kort: zo min mogelijk turf. Er zitten namelijk nogal wat nadelen aan het gebruik van turf en die worden steeds urgenter. Maar eerlijk is eerlijk: voordelen zijn er ook.

Oké, eerst die voordelen dan. Niet voor niks wordt er turf gebruikt voor de meeste potgrond tegenwoordig. Havinga legt uit: "Dat komt in de eerste plaats omdat turf heel geschikt is om iets te laten groeien. Om te beginnen is het waterverbindend vermogen heel goed. Oftewel: de aarde blijft vochtig en daar heeft een groeiende plant baat bij. Tegelijkertijd is het luchtig: genoeg zuurstof dus. Tot slot is de zuurgraad ideaal. Net iets onder zeven, als dat je iets zegt. Lichtzuur. Dat zorgt ervoor dat bacteriën en schimmels geen kans krijgen. Voor een plant, zeker een stekje, is dat heel welkome bescherming.

Nou, alle ballen op turf zou je zeggen. En dan noemt Havinga nog een voordeel: de prijs. Potgrond met turf is goedkoop want de turf-industrie is zó groot dat het niet veel meer hoeft te kosten. Dat is meteen het argument tegen turf: die gigantische turfindustrie is schadelijk voor onze natuur.

Havinga: "Turf is gedroogd veen, om dat te winnen worden hele veengebieden vernietigd. Vroeger hadden we nog veel ongerepte veenlandschappen in Nederland, tegenwoordig wordt turf met name gewonnen in de Baltische staten, maar ook in Finland, Rusland en nog een beetje in Duitsland. Dat is schadelijk, want die veenlandschappen zijn uniek. Het is bijvoorbeeld het leefgebied van

zeldzame vogels en planten als zonnedaauw. Heel bijzondere ecosystemen: die moeten bewaard blijven. Bij het winnen van turf gaan die verloren." Niet zo duurzaam dus.

Want ook buiten de kas heeft de Hortus een verantwoordelijkheid, vindt Havinga. "Als organisatie zijn we bezig om op alle vlakken duurzamer te worden. Het zou fantastisch zijn als we uiteindelijk op een CO₂-uitstoot van nul komen. De grote winst is te behalen bij de manier waarop we de kassen verwarmen." Maar ook de keuze voor wel of geen turf in de potgrond maakt uit. "Dat is ook onze verantwoordelijkheid als Hortus: het goede voorbeeld geven en actief op zoek zijn naar alternatieven. Daarom werken we mee aan onderzoek en zijn we zelf op zoek gegaan naar goede turfvrije grond." Tot zijn tevredenheid vonden ze een mooi alternatief. "Niet te klef, niet te droog - lekker vezelig en verend. Voor het grootste deel gebruiken we deze nu in de tuin, en ondertussen blijven we kijken naar de ontwikkelingen op dit gebied."

En potgrond mét turf? "Alleen nog voor stekjes, totdat we daar misschien weer iets anders voor vinden. Dat gaat er komen, daar ben ik van overtuigd, want het antiturbewustzijn groeit. In de hele samenleving, maar zeker in de Hortus."

personeel

Het afgelopen jaar was, net als in 2020, een jaar waarin we eindeloos veel flexibiliteit moesten tonen. En zoiets gaat de hele organisatie niet in de koude kleren zitten.

het corona-effect

Open, dicht, wel horeca, geen horeca, afhaal-horeca, winkel dicht, winkel open, winkel buiten, wel mondkapjes, geen mondkapjes, programmering op 1.5 meter afstand, bruidsparen die elke week andere maatregelen om hun oren kregen en wij dus ook, uitvaarten met restricties, vergaderen met afstand, vergaderen met coronacheck, alles om 20 uur klaar, of om 18 uur, of om 17 uur. Scholen die niet meer kunnen komen, of scholen die wel komen terwijl bezoekers niet mogen komen. Hele programma's van de avond naar de dag verplaatsen, terras open maar de tuin dicht... We hebben het allemaal voorbij zien komen in 2021.

Het moge duidelijk zijn dat het echt knap is dat alle medewerkers van de Hortus dit elke keer weer hebben verzonnen en geregeld, hebben geanticipeerd op soms volstrekt ondoorgroondelijke maatregelen waar elke

logica in leek te ontbreken. Want dit was alleen maar de voorkant, de zichtbare kant voor publiek. Ook aan de achterkant moesten we een ongekennde flexibiliteit aan de dag leggen: en dan letterlijk. Door de coronapandemie hebben we onze organisatie flexibeler ingericht: met minder vaste contracten, meer tijdelijke contracten, minder uren voor sommige functies en helaas ook een aantal gedwongen ontslagen. Des te schrijnender was het, dat toen we eenmaal open mochten, we in de zomer grote personeelstekorten hadden omdat het heel moeilijk was om aan horecapersoneel en entreemedewerkers te komen. Het personeelstekort in combinatie met de verschillende coronapijken in Amsterdam leverde een zeer hoge werkdruk op, met in de Oranjerie en bij de entree grote moeite het rooster rond te krijgen. Een paar keer konden we niet anders dan een dagdeel de Oranjerie gesloten houden. Gelukkig

waren dit uitzonderingen. Met minder mensen en uren werd er door de hele organisatie veel werk verzet, en iedereen deed zijn uiterste best onze kwaliteit en dienstverlening op een hoog niveau te houden.

Ook qua werkplekken was flexibiliteit gewenst. Thuiswerken is inmiddels heel normaal in de Hortus; dat wil zeggen, voor de functies waarin dat kan. Zo werken teamleden van de financiële afdeling en team Publiek veel vanuit huis, terwijl de medewerkers van het tuinteam en de technische dienst in de Hortus werken, of we nu dicht zijn of niet – de zorg voor onze collectie en gebouwen gaat gewoon door.

We zorgen er natuurlijk voor dat hier werken veilig is: dus altijd anderhalve meter afstand tot collega's, eindeloos handen wassen en digitaal vergaderen.

Het jaar eindigde in stijl. Met steeds nieuwe afgekondigde maatregelen passen we in hele korte tijd Hortus by Night aan naar een Winter Hortus, die overdag plaatsvindt met diverse aantrekkelijke programmering. De teleurstelling is groot als we 18 december horen dat we per direct moeten sluiten, een paar dagen voordat we zouden beginnen en alles klaar staat. Zoals dat gaat met elastiek: op een gegeven moment is de rek er wel een beetje uit. Even uitrusten maar in de Kerstvakantie, en daarna weer op volle kracht vooruit. We hopen van harte dat we in 2022 onze flexibiliteit houden, maar wat minder intensief hoeven te gebruiken.

De Stichting Hortus Botanicus Amsterdam kent een raad van toezichtmodel met een éénhoofdige bestuurder (directeur). De directeur/bestuurder is eindverantwoordelijk en wordt gecontroleerd en geadviseerd door de raad van toezicht. Deze raad houdt integraal toezicht op het beleid van de bestuurder en de algemene gang van zaken bij de Hortus.

raad van toezicht

De raad van toezicht kwam in 2021 vijf maal plenair bijeen. Daarnaast hebben de individuele leden op meerdere momenten de directeur/bestuurder met raad en daad bijgestaan. Ook heeft er een zelfevaluatie plaatsgevonden.

De raad van toezicht bestaat uit 7 leden. In 2021 trad Pieter Geelen af en werd hij opgevolgd door Milou Halbesma. Halbesma was tot voor kort directeur van de VandenEnde Foundation, daarvoor was zij directeur Publiekszaken bij het Van Gogh Museum. De afgelopen jaren was Halbesma bestuurslid bij verschillende stichtingen waaronder Water for Life en het Zaans Museum en voorzitter van de Stichting Van Gogh Europa.

Daarvoor waren al twee andere nieuwe leden aangetreden, namelijk Saskia Egas Reparaz en Jeroen Davidson. Reparaz is momenteel CEO bij HEMA, daarvoor had zij diverse managementfuncties binnen Ahold en was zij CEO bij Etos. Davidson is voorzitter raad van bestuur van EY in Nederland. Daarnaast bekleedt hij bestuursfuncties bij o.a. het Joods Museum Amsterdam en de Turing Foundation. Hij heeft binnen de raad van toezicht van de Hortus het aandachtsgebied financiën onder zijn beheer.

De andere leden van de raad van toezicht zijn prof.dr. Eric Schranz (hoogleraar Biosystematiek aan de WUR), dr. Anneleen Kool (universitair hoofddocent Etnobotanie aan de univer-

siteit van Oslo) en Jeroen van Spijk (associée Galan Groep en oud-wethouder voor de gemeente Haarlem). Van Spijk is tevens voorzitter van het bestuur van de Vereniging Vrienden van de Amsterdamse Hortus.

Voorzitter van de raad van toezicht was tot eind 2021 Els Unger, partner en oprichter van Unger Nolet Advocaten. Zij wordt per 1 januari 2022 opgevolgd door Roxane van Acker, momenteel directeur van Stichting Bibliotheek Zuid Kennemerland en de afgelopen 8 jaar voorzitter van de raad van toezicht van Dierenambulance Amsterdam.

De Hortus dankt de aftredende leden voor hun jarenlange toewijding en steun.

De raad is adviseur, klankbord en sparring-partner voor de directie en het management team van de Hortus. Carlien Blok, directeur-bestuurder van de Hortus kijkt uit naar een voortzetting van de fijne samenwerking in het komende jaar: “onze rvt-leden leveren een onmisbare bijdrage aan onze strategie voor de komende jaren met als grootste project de duurzame vernieuwing van de Drieklimatenkas”.

Zo bijzonder als De Hortus voor haar bezoekers is, zo'n speciale plek is het ook voor de mensen die er werken. Alle medewerkers herkennen de positieve reacties als ze over hun werkplek vertellen, iedereen is doordrongen van hoe uniek dat is. Mooi natuurlijk, want dat zorgt voor betrokkenheid. Dat ziet ook Freek van Kessel, voorzitter van de personeelsvertegenwoordiging van de Hortus.

personeels- vertegenwoordiging

freek van kessel
educatiemedewerker hortus

“Niemand werkt hier zomaar. Dat geldt voor mij maar ik denk voor al mijn collega's: we zijn ons ontzettend bewust van wat een mooie, waardevolle plek dit is. Daar halen we allemaal energie uit, het bindt ons ook. De collegialiteit is groot omdat we weten waar we het voor doen.”

Maar waar betrokkenheid is, zijn ook meningen. Het personeel van de Hortus heeft zelf volop ideeën over hoe het zou moeten met de tuin en alles eromheen. Van Kessel: “Dat is uit

liefde voor de plek, maar iedereen vindt er veel van. Daarom is het zo belangrijk dat er een cultuur is waar we naar elkaar luisteren, waar mensen zich uit durven spreken en waar – als dat nodig is – opgekomen wordt voor elkaars belangen.”

Sinds vorig jaar is de Hortus daarom gestart met een PVT in de vorm van vijf afgevaardigden, uit alle hoeken van de organisatie. Een van die vijf is dus Van Kessel, net tien jaar in dienst, nog bedankt voor de bloemen.

“Elk kwartaal overlegt de PVT met de directeur over wat er speelt in de organisatie. We houden continue in de gaten hoe het gaat, of er signalen binnen komen waar we iets mee moeten. Het gaat dan niet over individuele gevallen maar organisatiebreed.”

Een voorbeeld dan: de vernieuwde verlof-procedure. “Het voorstel hebben we kritisch onder de loep genomen en vervolgens besproken met de directeur/bestuurder en P&O, zodat het een betere, werkbare procedure wordt. Het is van belang dat een PVT kritisch naar zulke voorstellen kan kijken vanuit het belang van het personeel.”

En dan, Van Kessel, toch weer: “Ik bedoel: kijk om je heen, dit is geen doorsneeplek. Dit inspireert. Toen we in coronatijd online rondleidingen gingen geven, zag ik hoe blij mensen waren dat ze Hortus weer even konden zien, ook al was het digitaal. Of toen de poorten weer opengingen en bezoekers in de rij stonden om weer naar binnen te mogen. Daar doe je het voor. En zelf merk ik dat ik hier nooit uitgeleerd raak. Ook na tien jaar niet, ik hoor nog steeds nieuwe dingen. Dat is het bijzondere van deze plek en daarom kom ik er graag voor op.”

pecunia

Victoria amazonica

Toen we de begroting voor 2021 maakten, was het augustus 2020 en leek het leven heel even weer onbekommerd. De lockdown was over en de toekomst zag er een stuk rooskleuriger uit dan enkele maanden eerder. Dus wij hielden in de begroting voor 2021 zeker rekening met een terugloop in bezoekers vanwege corona, maar niet met een sluiting. Helaas werden we al snel ingehaald door de gewijzigde corona-werkelijkheid.

coronasteun en fondsen

Eind oktober al was de eerste sluiting van 2 weken, en vlak voor Hortus by Night in december 2020 moesten we dicht. We hoopten dat we alle gemaakte investeringen niet voor niets hadden gedaan en in februari bij heropening alsnog een Hortus by Night editie konden realiseren. Maar met elke persconferentie werd onze hoop dieper de bodem ingeslagen – de derde golf duurde eindeloos lang. Gelukkig was het Kickstart Cultuurfonds flexibel en mochten we opnieuw een aanvraag indienen voor de editie van december 2021, waarbij we een gedeelte van de gedane investeringen konden meenemen.

We hebben meteen in januari en februari meerdere besparingen doorgevoerd. Om toch inkomsten te genereren starten we met de verkoop van planten, koffie en thee voor de deur. Daarnaast starten we de campagnes 'Open en Steun de Hortus'. Ook brengen we onze adoptie-mogelijkheden opnieuw onder de aandacht. Onze Vrienden en bezoekers doneren gelukkig gul. We kunnen het goed gebruiken, want staan inmiddels in de financiële prognoses op een zeer groot verlies. Als er in maart nog geen zicht is op heropening, moeten we helaas ook een aantal medewerkers ontslaan.

**“we zijn
de fondsen,
donateurs
en
bezoekers
zeer
dankbaar”**

We dienen drie fondsaanvragen in: een bij het Mondriaanfonds en twee bij het Kickstart Cultuurfonds. Ook bereiden we een aanvraag voor bij de gemeente voor noodsteun Kunst & Cultuur-instellingen, maar helaas blijkt dat we niet in aanmerking komen voor deze regeling.

Intussen worden de maatregelen versoepeld. Vanaf 28 april zijn buitenterrassen toegestaan, dus wij doen alleen ons terras open. We vragen bij de gemeente een ontheffing aan en toestemming om ook de tuin te openen, die wordt helaas niet toegekend. Gelukkig mogen al snel de doorstroomlocaties weer open, en wij dus ook. Inmiddels is er ook het goede nieuws dat de voor ons zeer belangrijke tegemoetkomingen in personeelskosten en vaste lasten die we van de overheid ontvangen, zijn gewijzigd, waardoor we meer van deze kosten vergoed krijgen dan eerder. Alle drie de fondsaanvragen die we hebben ingediend krijgen we toegekend, we zijn dolblij met dit goede nieuws. Dit alles heeft een positief effect: het geprognostiseerde verlies voor 2021 neemt flink af.

Het laatste restant verlies werken we weg door eigen inkomsten. Bezoekers weten de Hortus – ondanks alle corona-perikelen – te vinden. We hebben prachtige muziekprogrammering in de zomer dankzij de bijdrage van het Zadelhoff Cultuurfonds. Entree, horeca, winkel en zaalverhuur draaien goede omzetten. Aan het einde van het jaar is de teleurstelling groot dat onze Winter Hortus op het laatste moment weer niet door kan gaan vanwege de vierde lockdown, maar financieel weten we gelukkig dat we er beter voorstaan dan in 2020. Daar zijn wij de overheid, het Kickstart Cultuurfonds, Mondriaanfonds, Zadelhoff Cultuurfonds en onze bezoekers en Vrienden zeer dankbaar voor!

zaalverhuur

Zaalverhuur met de voortdurende dreiging van een lockdown of in ieder geval met continue veranderende voorwaarden is een uitdaging. Veel boekingen werden gedaan met de onzekerheid dat op de werkelijke datum van viering er veel minder mogelijk was of dat het zelfs helemaal niet door zou kunnen gaan. Meer dan in het eerste jaar is er begrip voor de situatie, er is enorm veel flexibiliteit bij zowel de gast als bij de verhuurteam. Deze wederzijdse flexibele instelling werd gewaardeerd en het idee 'we zien te zijner tijd verder' werd door de meeste boekers ook gedeeld.

Dat de Hortus een groot deel van het jaar geheel gesloten was voor publiek, bracht soms ook een lichtpuntje in de verhuur. De vraag om de Hortus exclusief te huren krijgen we vaak en dat bleek nu ineens mogelijk: een grote fotoshoot zonder bezoekers, een exclusieve uitvaart in onze bijzondere omgeving, aan deze verzoeken konden we nu ruimte bieden.

Zowel bij de particuliere als de zakelijke verhuur was wel duidelijk te merken dat de vraag voor partijen en vergaderingen bleef leven. Zodra de versoepelingen ruimte gaven, stroomden de boekingen binnen, maar de telefoon bleef net zo snel weer stil wanneer de maatregelen weer strenger werden. Het was vooral lang onduidelijk hoe het seizoen van de huwelijken eruit ging zien. De stellen, vaak al meerdere malen teleurgesteld na het eerste jaar waarin ceremonies uitgesteld moesten worden, gingen veelal mee met de instelling om zo flexibel mogelijk te blijven. Op die manier konden we op het laatste moment

zoveel mogelijk aan de ideale ceremonie voldoen. Op sommige momenten waren de maatregelen echter dermate streng dat men toch besloot om het uit te stellen. En een enkele keer zelfs om er helemaal vanaf te zien. De Hortus werkt samen met enkele vaste cateraars. Ook voor hen is het een turbulent jaar geweest. Helaas heeft een van onze - bij vele gasten favoriete - cateraar besloten om in 2021 te stoppen met cateren. Gelukkig zijn onze andere partners nog wel gebleven en blijven we altijd zoeken naar partijen die aansluiten op de kwaliteit, stijl en visie die wij uitdragen met onze zaalverhuur.

De laatste lockdown van 2021 zorgde uiteraard wederom voor een flink aantal afgelastingen. Maar er wordt inmiddels weer volop gewerkt aan het komende seizoen, met hopelijk iedere maand steeds minder beperkingen. En we gaan er voor de lange termijn vanuit dat we weer volop kunnen groeien en ontwikkelen als een sterke afdeling die zorgdraagt voor een belangrijk deel van de financiële inkomsten van de Hortus. En natuurlijk nog belangrijker: dat particuliere en zakelijke bezoekers op onze unieke en prachtige plek hun belangrijke evenement, van huwelijk tot vergadering tot diner, kunnen laten plaatsvinden.

Voor een organisatie als de onze, die financieel voor 85% afhankelijk is van publieksinkomsten, zijn sluitingen in coronatijden geen prettige omstandigheden. Het corona-jaar 2020 sloten wij af met een groot verlies, wat wij aan onze continuïteitsreserve moesten onttrekken. Hoe verder in 2021?

financiële terugblik

Er waren veel vragen en onzekerheden, waarop maar weinig concrete antwoorden waren. Hoe lang duurt de lockdown dit keer? Kunnen wij een grootscheepse reorganisatie voorkomen? Hoe lang worden de steunmaatregelen van de overheid voortgezet? En hoe zullen deze financieel uitwerken voor de Hortus? Immers, in 2020 hadden we te maken met regelingen die de verliezen onvoldoende compenseerden, en bovendien met de problematiek van elkaar beïnvloedende subsidieregelingen, zoals de Noodmaatregeling Overbrugging Werkgelegenheid (NOW) en Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL). In 2020 kwamen wij in aanmerking voor beide regelingen, maar de hoogte van de ene subsidie verlaagde die van de andere. En dat terwijl al onze vaste lasten voor b.v. monumentaal onderhoud van cultureel erfgoed gewoon doorliepen.

Als team bleven wij gelukkig met een positieve blik naar de toekomst kijken, maar wij wisten al bij de vaststelling van de begroting 2021 dat wij zonder externe financiële steunbijdragen een zwaar jaar tegemoet zouden zien. Inmiddels hadden we een grote mate van flexibiliteit ontwikkeld: financiële scenario's werden van persconferentie tot persconferentie aangepast, en met name daardoor waren wij in staat om snel concrete stappen te maken.

Aan de opbrengstenkant werd hard gewerkt aan fondsenwerving. Binnen een kleine organisatie als de Hortus vraagt dit veel extra inzet. Aanvragen en projectbegrotingen moesten vaak in een razendsnel tempo uitgewerkt worden. Met succes: met elke toekenning van een fondsaanvraag verbeterde stapsgewijs onze financiële situatie.

Aan de kostenkant werden op alle niveaus binnen de bedrijfsvoering kostenbesparingen doorgevoerd; door activiteiten niet of aangepast uit te voeren, door diensten niet uit te besteden, maar door hier – wegens sluiting beschikbaar gekomen – eigen personeel in te zetten. Zo hielpen collega's uit de horeca het technische team met kleinschalig schilderwerk. Ook creëerden we flexibiliteit in de personeelskosten door minder inzet van uren waar het kon, met als doel om zoveel mogelijk personeel in dienst te kunnen houden.

Na een eeuwig lijkende sluitingsperiode van 5 maanden mocht de tuin op 19 mei eindelijk weer open. En onze bezoekers kwamen gestaag weer terug. Wij waren dolblij dat wij in de zomermaanden rond 70% van het bezoekersaantal van ons piekjaar 2019 mochten verwelkomen. Zelfs de reserveringen voor zaalverhuur kwamen, voor zover het corona-beleid het toeliet, terug. Er was geen noodsteun nodig tijdens de zomermaanden. En wij waren natuurlijk blij dat wij weer zelf mochten ondernemen en geld konden verdienen. Helaas was dit van korte duur toen in de herfst een nieuwe coronavariant opdook en de tuin vlak voor de winter weer dicht moest.

**“financiële
scenario's
werden
van
pers-
conferentie
tot pers-
conferentie
aangepast”**

Uiteindelijk werden in de loop van het jaar de overheidssteunmaatregelen verbeterd, subsidiepercentages en steunbijdragen verhoogd, en vooral de frictie tussen NOW en TVL werd opgelost. Dit alles was uiteindelijk de redding voor het resultaat van van 2021, een bedrag van € 284.411. Dit is bijna gelijk aan het bedrag dat we in 2020 aan onze reserves moesten onttrekken. We zijn dankbaar voor alle steun en kijken er naar uit om in 2022 vooral weer zelf te ondernemen, met een open poort.

De Vriendenvereniging is sinds haar oprichting in 1986 actief betrokken bij de Stichting Hortus Botanicus Amsterdam in de Plantagebuurt in het centrum van Amsterdam. In de beginjaren was de activiteit vooral gericht op het behoud van de Hortus op de oorspronkelijke plek in Amsterdam. Toen eenmaal de locatie en het voortbestaan van de tuin verzekerd was, is de focus geleidelijk aan verschoven.

de vrienden- vereniging

De Vereniging streeft samen met de directie en de raad van toezicht (rvt) naar een optimale exploitatie met behoud van dat waar de Hortus om bekend staat: de bijzondere historie, plantencollectie en het cultureel erfgoed. Om deze samenwerking te ondersteunen heeft de voorzitter van de Vereniging een kwaliteitszetel in de rvt.

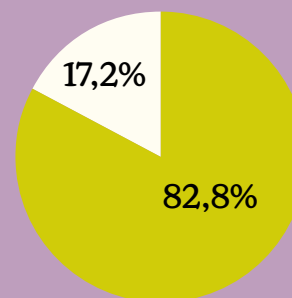
De Vereniging kent een stabiel aantal leden en is een van de grootste vriendenverenigingen in Nederland. Voor de leden worden jaarlijks enkele activiteiten georganiseerd; in 2021 waren dat de digitale lezingen van prof dr. Tinde van Andel, en van drs. Chiquita Bhikhi,

beide gerelateerd aan Surinaamse planten uit de eigen collectie. Er is een grote betrokkenheid van de medewerkers van de Stichting die de bestuursleden helpen bij een goede ontvangst en uitvoering van deze activiteiten.

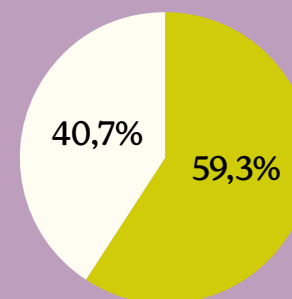
Het bestuur van de Vereniging bestaat uit zeven personen, voortkomend uit de leden van de vereniging. Dit jaar namen wij, met dank, afscheid van Wabien Manschot en Arthur van Dulmen. Zij werden opgevolgd door Martijn Bolkestein en Petra Verbrugge. Het bestuur vergaderde het afgelopen jaar 7 keer. De ALV vond plaats in januari (van 2020, uitgesteld vanwege corona) en september.

10.867

Leden

Amsterdam
Overig

Man
Vrouw

In een overeenkomst die telkens voor 5 jaar wordt vastgelegd, staat hoe de Vriendenvereniging de Stichting ondersteunt met bijdragen voor o.a. educatie en het jaarlijks te publiceren Hortus Magazine, maar ook voor de algemene exploitatie. Dankzij een goed beheer van het opgebouwde vermogen, heeft de Vereniging de mogelijkheid een deel van de door haar ontvangen contributies te besteden aan bijzondere projecten, altijd in goed overleg met de directie. Het afgelopen jaar is een bijdrage geleverd aan het kerstcadeau voor de medewerkers van de Hortus en is er een bijdrage gegarandeerd voor de vervanging van de buxushaag bij het half-rond in 2022. De Vereniging heeft ook financiële steun toegezegd om de gevolgen die de COVID-pandemie heeft op de exploitatie van de Hortus te helpen verlichten, mocht de Stichting hiertoe een verzoek doen.

Tot slot heeft de Vereniging zich gecommitteerd om in de komende jaren een grote financiële bijdrage te leveren aan de vernieuwing van de Drieklimatenkas. In deze kas huist niet alleen een bijzondere verzameling planten, het is ook een trekpleister en een landmark in Amsterdam.

